

LITERKA

Informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě

Září/2025

Milí čtenáři a čtenářky,
baboletních dnů ubývá a podzim se hlásí o slovo. Dají-li nebesa, tak i v našem literárním muzeu bude letošní podzim dobrou sklizně. Sezónní výstavy Zdeňka Šplíchala, Ladislava Čepeláka i Čtenáře čtoucího sice budeme postupně uzavírat, už ale finišujeme s přípravou jejich výstavních a expozičních následovníků. Vše podstatné přijde v měsíci říjnu – nejprve otevřeme sice komorní, ale velmi milou výstavu o literárním teoretikovi a vysokoškolském pedagogovi Zdeňku Kožmínovi, kterou u příležitosti stého výročí jeho narození připravila skupina jeho přátel a žáků z brněnské Filozofické fakulty a z gymnázia v Zastávce u Brna. A hned poté se přiblíží to hlavní – otevření nové stálé expozice o rajhradském klášteře. O díle vznikajícím na papíře, v přemýšlení, rozhovorech, mailech i v hrstce bezesných nocí po bezmála tři léta se tu nelze vyjádřit jinak než s pomocí metaforické zkratky, kterou mi snad nebudete mít za zlé. Moc bych si přál, aby její navštívení bylo trochu jako procházka pod podzimními stromy. Aby se její barvy, zvuky, předměty i obrazy otiskovaly do nitra návštěvníků tak přirozeně, jak to umí zlátnoucí listí, nízké podzimní slunce nebo ranní chlad. Tak nám držte palce, ať se vše povede!

Krásný podzim vám přeje Jiří David

TEXT MĚSÍCE

Ivan Wernisch

NESETKÁNÍ

K Josefu Kroutvorovi, Radlická 20, přišla na návštěvu Claudia Cardinalová. Kroutvor nebyl doma. Cardinalová našla pod postelí květovaný župánek a převlékla se do něj, napsala rtěnkou na okno Y love you, my dárlink, pak si vzala z dřezu nedopitou láhev čerta, vlezla do postele a čekala. Kroutvor nepřicházel. Cardinalová si z popelníku vybrala vajgla a kouřila. Ale popálila si prsty. Vajgl jí spadl do výstřihu, vyskočila a vytřepala ho. Kroutvor stále nepřicházel. Bůhví kudy se fláká, vykašlu se na něj, řekla si Cardinalová. Svlékla župánek, hodila ho na lustr a oblékla si zase své šaty. Najednou začaly hořet peřiny, Cardinalová popadla hrnec s dršťkovou polévkou, vylila polévku do postele a peřiny uhasila. Pak ještě připsala rtěnkou na okno Tintili vantili! a odešla. Za chvíli se Kroutvor vrátil domů. Ten koukal!

3 OTÁZKY PRO NAUMA VRASPÍRA

V sobotu 11. října bude po celkové rekonstrukci slavnostně otevřena prelatura benediktinského kláštera. K jakému účelu bude nyní sloužit?

V prelatuře vzniklo Mezinárodní centrum pro umělecké vzdělávání sv. Benedikta z Nursie, které bude sloužit uměleckému vzdělávání širokých vrstev společnosti. Bude tam keramická dílna, fotoateliér, malířský a restaurátorský ateliér, kytarová škola, dva pěvecké soubory a výstavní galerie.

Můžete představit program na nejbližší měsíce a otevírací dobu pro návštěvníky?

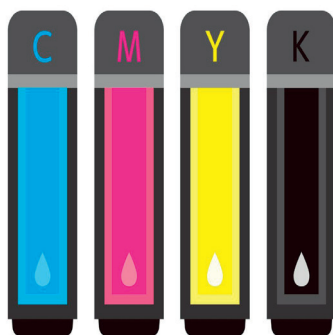
Galerie bude přístupná dle návštěvního řádu Památníku písemnictví na Moravě, jednotlivé vzdělávací programy najdou zájemci na webových stránkách centra benum.academy. Během slavnostního otevření budou zahájeny výstavy Petr Kvíčala – Malby a objekty, Jindřich Štreit – Příběhy z mého kraje a Jakub Stretti– Malby.

Budete pokračovat v obnově klášterního areálu i v následujících letech? A pokud ano, jaká je Vaše vize, kudy by se měla ubírat?

Letos též dokončíme oranžerii a začneme s restaurováním další klenby v opatském chrámu sv. Petra a Pavla. V příštím roce zahájíme rekonstrukci nádvoří a přístupových cest.

fr. Naum Tomáš Vraspír OSB, převor Benediktinského opatství Rajhrad

OFSETOVÝ A DIGITÁLNÍ KNIHTISK

V současné době se knihy, propagační materiály nebo reklamní předměty tisknou převážně pomocí ofsetového nebo digitálního tisku. Obě tiskové techniky se vyvíjely v průběhu 20. století. V případě tisku velkých nákladů, např. knih, je ofsetový tisk ideální volbou. Čím větší náklad, tím je tisk levnější. Ofset je

tisková technika založená na vzájemném odpuzování vody a barvy. Ofsetová deska je naolejovaná kovová forma, která má hydrofobní – odpuzující tisková místa a hydrofilní – vodu přijímající netisková místa. Tisk probíhá nepřímou formou. Na vytvořenou tiskovou formu se nanese barva, která se obtiskne na gumový tiskový válec, ze kterého se obraz přenesení na papír nebo jiný vybraný materiál. Pro ofsetový tisk se využívají tzv. Cmyk barvy (Cyan, Magenta, Yellow, Black – azurová, purpurová, žlutá, černá). Tento barevný model je založen na míchání barev. Pro každou Cmyk barvu se vytvoří samostatná tisková deska, protože barvy se nanášejí postupně a skrze míchání jednotlivých barev se dosáhne požadovaného barevného výsledku. Za nevýhodu ofsetového tisku lze považovat delší a časově náročnější přípravu, neschopnost variability dat, vysoké vstupní náklady, které jsou potřeba pro přípravu stroje a tiskových forem. Zhotovené tiskové formy umožňují v jednom čase tisk pouze jednoho motivu. Při změně tisku motivu je potřeba vyměnit tiskové formy. V případě že tiskneme malé množství tiskovin, je cenově výhodnější využít digitální tisk. Při využití této technologie nevzniká mezi tiskovými daty a vytisknutým produktem žádný meziprodukt. Tisková data se odešlou z počítače přímo do tiskového stroje, kde vznikne výtisk hotového produktu. Výhodou digitálního tisku je flexibilita při zpracování materiálů, stabilita barev a přesnost tisku v rámci opakujících se výtisků. Materiály, které se tisknou pomocí digitálního tisku, lze také různě personalizovat a lze snadno provést kontrolní nátisk pro vizuální kontrolu. Obrazová kvalita digitálního tisku je srovnatelná s kvalitou ofsetového tisku. Zástupcem digitálního tisku jsou například laserové tiskárny nebo inkoustové, které také pracují s Cmyk barvami.

PODZIM V KAŠPÁRKOVĚ HERNĚ

Edukační program „Čtení s Kašpárkem“ přivádí děti do světa lidových tradic prostřednictvím zábavného a poučného příběhu. Kašpárek je hravým průvodcem, který dětem pomáhá objevovat význam pranostik spojených s podzimními měsíci – zářím, říjnem a listopadem. Děti si nejen poslechnou pohádku, ale zapojí se také do tvořivých

a pohybových aktivit, které podporují jejich fantazii, soustředění i porozumění. Vyzkouší si spojování pranostik s obrázky, přemýšlí, zda pranostiky platí i dnes, nebo si nakreslí vlastní obrázek k vybrané pranostice. Program propojuje předčtenářskou a čtenářskou gramotnost s prvky environmentální výchovy a probíhá v inspirativním prostředí muzea. Je vhodný pro skupiny mateřských škol i první stupeň základních škol, ale také pro rodiny, které si chtějí podzim užít tvořivě. (IŽ)

SKRYTÁ PAMĚŤ MORAVY

Jubilejní 20. ročník literární soutěže byl slavnostně vyhlášen už v červnu letošního roku. Mladí autoři tedy oproti předchozím ročníkům získali několik měsíců navíc a inspiraci ke svým textům mohli začít hledat už během prázdnin. Aktuální i symbolické téma „Hranice“ se vztahuje na skutečné i imaginární předěly mezi různými místy a světy. Příběhy mohou být spojené s hranicemi mezi zeměmi, lidmi, kulturami, je možné tematizovat jejich vymezování či překonávání. Může se jednat také

o literární ztvárnění procesu hledání osobních možností a zachycení zkušenosti, kterou poznání vlastních hranic přináší. Soutěž je opět rozdělena podle věku soutěžících na I. kategorii (11-15 let) a II. kategorii (16-19 let), přičemž mladší autoři mají zadané krátké vyprávění, starší již povídku. Pro všechny, kteří na inspiraci ještě čekají, bude v zimních měsících připraven doprovodný program soutěže, putovní semináře tvůrčího psaní Krocení literární múzy. Zájemci o soutěž najdou přihlášku s aktuálními podmínkami na www.muzeumbrennska.cz, své texty mohou posílat až do uzávěrky, tedy do 31. března 2026.

(ap)

NOVÁ EXPOZICE

Srdečně Vás zveme na vernisáž nové stálé expozice

30. října 2025 v 17 hodin

Na vernisáži zazní barokní skladby
rajhradských benediktinů v podání hudebního
souboru *Musica figuralis* pod vedením Marka Čermáka.

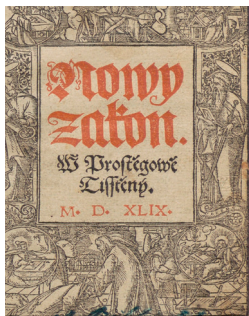
POZNEJ KOUZLO GRAFIKY

Rádi se inspirujeme a vzděláváme, a proto se naši odborní pracovníci mohou účastnit několika různých druhů vzdělávacích programů v paměťových institucích. Na edukační workshop do Muzea Kroměřížska se vydala knihovnice Šárka Dudková a kurátorka Miroslava Šudomová, aby načerpaly nové nápady na připravované výtvarné dílny či tvořivé programy pro školní skupiny.

Vybraly si program s názvem Poznej kouzlo grafiky pod vedením zkušené lektorky Lenky Pěluchové. Podtitul zněl – Staň se grafikem jako Max Švabinský, přijď objevit kouzlo grafiky a vyzkoušej si některé grafické techniky a vytvoř si grafický otisk. Program pro děti i dospělé představil jednotlivé grafické techniky. Všichni zúčastnění zjistili, co je to linoryt, suchá jehla, lept či dřevořez a mohli si také osahat matrice a ke grafice používané nástroje. Nechybělo ani povídání o historii grafiky od starověku až po současnost či informativní vhled k osobnosti umělce Maxe Švabinského. Program byl doplněn o návštěvu Památníku Maxe Švabinského a každý účastník si odnesl dva grafické otisky a vyrobené razítko. (mš)

HOMO LEGENS. AŽ SE TISKNE!

Koncem středověku dochází v knižním prostoru k vícerym změnám. V návaznosti na rostoucí vzdělanost vlivem vznikajících univerzit a městských škol se rozšiřuje také základna čtenářů. Při školách a ve městech se formují také veřejné i soukromé knihovny. Největší převrat čtenářství byl ovšem zapříčiněn vynálezem sazby. Před polovinou 15. století Johannes Gensfleisch Gutenberg, vyučený zlatník z Mohuče, vynalezl technologii

knihtisku pomocí liter, jednotlivých odlévaných písmen. Tisky zpočátku kopírovaly formát rukopisů, v textu byla vynechána místa pro iniciály, stránky byly mnohokrát ručně zdobeny a samotný tvar písmen kopíroval vysoce kaligrafické rukopisy. Cenově byly tisky obecně levnější než kvalitativně srovnatelné rukopisy, navzdory tomu však rukopisná kultura zcela nemizí a roste poptávka po esteticky náročnějších rukopisech zejména u šlechty nebo významných institucí, jak tomu bylo ostatně i v období předcházejícím. Vedle toho pokračuje i větev levných, neúhledně a rychle opisovaných, často svépomocí vyráběných knih na nekvalitním papíře. Se samotnými tisky se pak nakládá obdobně, jako tomu bylo u kodexů pergamenových, vlastníci je využívají nejenom ke čtení, ale i k zapisování vlastních podnětů a zvýrazňování podstatných pasáží. Také nepotíštěné stránky zaplňují osobními přípisky, tisky tak v rodinách putují napříč generacemi a slouží též jako rodinné kroniky. Kromě latiny do tištěné produkce začínají docela rychle pronikat i jazyky národní, čímž se okruh recipientů ještě víc rozšiřuje. Jazyk se odráží i v použitém písmu. Pro národní jazyky (němčina, čeština) pokračují písma přímo navazující na větev gotických písem, v českém prostředí se dominantním tiskacím písmem stává nejdříve bastarda, kopírující stejnojmenné rukopisné písmo, posléze švabach a od poloviny 16. století také fraktura. Pro latinské texty je užíváno humanistické tiskací písmo zvané antikva. Vedle Bible se oblíbenými žánry v počátcích knihtisku stávají kroniky, antická literatura, legendy i naučná díla, ku příkladu staročeský lucidář. Šíření reformace pak v 16. století přináší novou vlnu náboženské literatury, tentokrát však určenou laikům, ne kléru, v podobě katechismů nebo modlitebních knih. V odpovědi na to protireformace také vydává své tisky určené pro lid, čímž se čtení věroučně nezávadných knih stává všeobecně podporovanou činností.

(js)